

УДК 378.11:37.046.4

Кириченко Микола Олексійович, доктор філософії, професор кафедри державної служби та менеджменту освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, член-кореспондент Академії наук вищої освіти України, м. Київ

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ПЕДАГОГІЧНИХ, НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА КЕРІВНИХ КАДРІВ ОСВІТИ У ВІДКРИТОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. Статтю присвячено розробленню теоретико-методологічних засад професійного розвитку науково-педагогічних, педагогічних працівників та керівних кадрів у відкритому суспільстві. Професійний розвиток або педагогічний акмепрофесіогенез розглянуто як цілеспрямований, пролонгований і поетапний процес становлення, саморозвитку компетентного фахівця, професіонала, особистості, що становить цілісний андрагогічний цикл курсової підготовки і міжкурсового періоду в органічній єдності. Визначено принципи і закономірності професійного розвитку фахівців в умовах модернізації освіти дорослих. Окреслено зміст і технології професійного розвитку у варіативних освітніх моделях підвищення кваліфікації та міжкурсового періоду. Обґрунтовано андрагогічні моделі неперервного професійного розвитку науково-педагогічних, педагогічних працівників та керівних кадрів упродовж життя завдяки формальній, неформальній та інформальній освіті.

Ключові слова: освіта дорослих, відкрита освіта, педагогічний акмепрофесіогенез, науково-методичний супровід, науково-методичне забезпечення, андрагогічний цикл, індивідуальна освітня траєкторія, андрагогічна модель, акмепрофесіонал, післядипломна педагогічна освіта.

Кириченко Николай Алексеевич доктор философии, профессор кафедры государственной службы и менеджмента образования ГВУЗ «Университет менеджмента образования» НАПН Украины, член-корреспондент Академии наук высшего образования Украины, г. Киев

ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ, НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ И РУКОВОДЯЩИХ КАДРОВ ОБРАЗОВАНИЯ В ОТКРЫТОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация. *Статья посвящена разработке теоретико-методологических принципов профессионального развития научно-педагогических, педагогических работников и руководящих кадров в открытом обществе. Профессиональное развитие, или педагогический акмепрофесиогенез, рассматривается как целеустремленный, пролонгированный и поэтапный процесс становления, саморазвития компетентного специалиста, профессионала, личности, которая представляет собой целостный андрагогический цикл курсовой подготовки и межкурсового периода в органическом единстве. Определены принципы и закономерности профессионального развития специалистов в условиях модернизации образования взрослых. Очерчены содержание и технологии профессионального развития вариативных образовательных моделей повышения квалификации и межкурсового периода. Обоснованы андрагогические модели непрерывного профессионального развития научно-педагогических, педагогических работников и руководящих кадров на протяжении жизни благодаря формально, неформально и информально образованию.*

Ключевые слова: образование взрослых, открытое образование, педагогическое образование.

Kirichenko M. O.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS, TEACHING STAFF AND MANAGEMENT PERSONNEL EDUCATION IN AN OPEN SOCIETY

Annotation: *The article is devoted to development of theoretical foundations of professional development metodolohichyh scientific and educational, teaching staff and management personnel in an open society. Professional development or teaching akmeprofesiohenez considered as purposeful, prolonged and gradual process of becoming, self competent specialist, professional identity that is integrated andragogical cycle training course and mizhkursovoho period in organic unity. The principles and patterns of professional development specialists in the modernization of adult education. Outlined content and technology professional development models in varied educational training and mizhkursovoho period. Grounded andragogical model of continuous professional development of scientific, educational, teaching staff and management personnel throughout life by formal, non-formal and in-formal education.*

Key words: adult education, open education, teaching akmeprofesiohenez, scientific and methodological support, scientific and methodological support, andragogical cycle, individual educational trajectory, andragogical model akmeprofesional, postgraduate teacher education.

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ століття людство вступило в постіндустріальну фазу свого розвитку, що характеризується транснаціоналізацією економічних відносин, глибокою культурною інтеграцією, глобалізацією, інформатизацією та європеїзацією, входженням у

відкритий простір. Основними виробничими ресурсами «К-суспільства» або «суспільства, заснованого на знаннях» (англ. *knowledge society*) стали знання, інтелект, компетентності й ціннісні орієнтири. Для сучасного фахівця важливо оволодіти навичками управління або менеджменту знаннями, тобто навичками їх здобуття, створення, організації й ціннісного використання. У відкритому суспільстві знання, маючи властивості безперервного відтворення, нарощування обсягів та якісних характеристик, знецінювання та застарівання відповідно до соціокультурних та освітніх викликів, стають одним із складників людського капіталу та безпосередньо впливають на професійний розвиток педагогічних працівників упродовж усього їхнього життя. Сучасний педагог, виступаючи виразником трансформаційних процесів, має вільно орієнтуватися в постійно змінних соціально-економічних умовах, професійно самореалізуватися в суспільстві економіки знань, інтегруватися в науково-освітній ринок праці, бути здатним до саморозвитку фундаментальних (дослідницьких) і прикладних (педагогічних) компетенцій, розуміючи їх як базові професійні цінності. Отже, у відкритому суспільстві *компетентна дія без компетентного знання не можлива*.

Швейцарський архітектор Ле Корбюзьє, говорячи про систему гармонійних пропорцій «Модулар», визначив загальну мету проектування: «Архітектори всіх часів бачили в цьому не містику, а інструмент, який у *руках творців форм має просту мету: робити погане складним, а хороше легким*» (*курсив наш – В.О., М.К.*). Перефразовуючи загальновідоме прислів'я, «що спроектуєш, те й матимеш», можна охарактеризувати позитивний вплив відкритої освіти на процеси навчання і викладання, професійно-педагогічну діяльність, яка має відображати, узгоджувати цілі й цінності освіти, бути спрямованою на підготовку *Людини нового типу – homo sinergiosus* (тобто людини спільнодієвої), *homo spiritus* (людини духовної) і *homo faber* (людини-творця, який може перетворювати навколишній світ).

Спробуємо дати відповідь на дуже важливе питання: *яких інноваційних інструментів і теорій проектування вимагає професійний розвиток педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівних кадрів освіти у відкритому суспільстві?*

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні змісту і технологій професійного розвитку науково-педагогічних, педагогічних працівників та керівних кадрів освіти у варіативних освітніх моделях підвищення кваліфікації та міжкурсового періоду відповідно до сучасних викликів інтернаціоналізації наукової та освітньої діяльності, технологічності у сфері освіти й науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нобелівський лауреат Альберт Гор порівнює відкрите суспільство, як і відкриту освіту, із відчиненим вікном, через яке чітко видно наше майбутнє, в якому доведеться жити, вчитися, працювати й діяти¹.

За нашим переконанням, відкрита освіта – це набагато більше, ніж відчинені двері в навчальній аудиторії чи класі. Відкрита освіта в післядипломному просторі не дорівнює відкритому доступу до освітніх і навчальних матеріалів, не обмежується лише наданням усім охочим вільного доступу. Передусім ідеться про розвиток освіти через відкриті технології освіти дорослих, відкритий контент і відкриті знання, прозорість системи, взаємоузгоджуваність усіх її компонентів, а також спільне створення, експериментування, роздуми, обмін і застосування накопичених ідей і знань, досвіду суб'єктів (про це детальніше див.^{2 3 4 5}). Внутрішня й зовнішня

¹ Гор Альберт. Неудобная правда. Кризис глобального потепления / Альберт Гор. – Амфора, 2008. – 191 с.

² Кириченко М. О. Демократизація управління освітою як чинник зростання ролі правової компетентності керівників навчальних закладів / М. О. Кириченко // Вісник післядипломної освіти. – 2016. – Вип. 16. – С. 67–72. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2016_16_10.

³ Олійник В. В. Післядипломна освіта та безперервний професійний розвиток педагога в умовах реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки / В. В. Олійник // Науково-методичне забезпечення діяльності освітніх округів в умовах реформування освітньої галузі: темат. зб. пр. / за заг. ред. В. В. Олійника. – Рівне : ПП Лапсюк, 2012. – С. 3–13.

мобільність відкритої освіти уможлиблює відповіді на актуальні й значущі для нас питання:

- *для педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівних кадрів* – зміст, результат і ціннісна спрямованість професійно-педагогічної діяльності, зокрема, чого навчає конкретний педагог, як і чого навчають колеги в сусідній аудиторії, навчальному закладі, регіоні, країні та ін.;
- *для батьків* – готовність школи до підготовки компетентного й конкурентноспроможного в XXI столітті випускника, ціннісний зміст і наповнюваність навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, зокрема, навчальних планів, програм, підручників тощо;
- *для суспільства* – наскільки освіта спроможна реагувати на конкретні виклики сьогодення, рівень якості надання нею освітніх послуг та ін.;
- *для ринку праці* – чого навчився той чи інший випускник протягом певного етапу навчання, яких компетенцій набув для успішного життя в сучасному соціумі.

Засадничі принципи й вимоги відкритості *стають стандартом функціонування цілих національних освітніх систем, визначають стратегію розвитку національної системи освіти, культури навчання і викладання.*

У Концепції «Нової української школи» (2016) серед пріоритетних завдань визначено **підготовку вмотивованого педагога нової формації, агента змін⁶**, який організовує дитиноцентрований суб'єкт-суб'єктний освітній процес на засадах компетентнісного й особистісно орієнтованого

⁴Олійник В. Процес трансформації моделі lifelong learning в Україні / В. Олійник // Освіта для сучасності = Edukacja dla wspolczesosci: зб. наук. пр.: у 2 т.– К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – Т. 2. – С. 215–224.

⁵ Олійник В. В. Тенденції розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах трансформації суспільства / В. В. Олійник // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 1. – С. 56–66.

⁶ Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [електронний ресурс]. – К., 36 с. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016>.

підходів, має свободу творчості й розвивається професійно впродовж життя, зорієнтований на формування всебічно розвиненої, здатної до критичного мислення цілісної особистості, патріота з активною позицією, інноватора, спроможного змінювати навколишній світ. Від наставника та єдиного джерела знань педагог стає коучем, фасилітатором, тьютором, модератором в індивідуальній освітній траєкторії дитини. Довготермінова реформа Нової української школи передбачає формування впродовж 2019–2022 рр. нової системи підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників та кадрів освіти, розроблення професійних стандартів педагогічної діяльності (так звана друга фаза реформування Нової школи), збільшення кількості моделей підготовки, диверсифікацію форм підвищення кваліфікації (курси при ППО, вебінари, он-лайн-курси, конференції, самоосвітня діяльність тощо).

На сьогодні для таких реформ в післядипломній педагогічній освіті уже закладено міцний фундамент.

Зокрема, сучасна система ППО здатна реагувати на цивілізаційно-історичні, соціально-технологічні й освітні імперативи XXI століття, орієнтована на ринок освітніх послуг і створює гнучке конкурентне освітнє середовище з домінуванням варіативних освітньо-професійних програм підвищення кваліфікації, перевагою інтерактивних, проектних та медійних технологій навчання, інноваційних форм і методів на засадах компетентнісного підходу, з урахуванням мотиваційних особливостей, індивідуальних запитів і потреб слухачів на кожному етапі професіоналізації. Вона здатна мобільно трансформуватися відповідно до швидкозмінних темпів кризи або перерозпаду компетентностей, процесів знецінювання знань, умінь і компетенцій, можливостей та особливостей освіти дипломованих спеціалістів, має випереджувальний характер надання освітніх послуг в умовах глобалізації і відкритості інформаційного освітнього простору. Система ППО забезпечує неперервність процесу розвитку педагогів на різних етапах професійної

кар'єри, на курсах підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період, при цьому цілковито використовуючи можливості формальної, неформальної та інформальної освіти дорослих.

У 2010 році ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України ініціював створення Всеукраїнської громадської організації **«Консорціум закладів післядипломної освіти»** як самостійної, неприбуткової, добровільної всеукраїнської громадської організації, а в 2015 р. в межах Консорціуму започатковано діяльність **Українського відкритого університету післядипломної освіти (УВУПО)** як інноваційного сучасного навчального закладу європейського типу, куди увійшли заклади післядипломної освіти та їх партнери в освітній сфері. Метою діяльності цих організацій є об'єднання кадрового та науково-методичного потенціалу для спільної реалізації інноваційних програм, максимальне задоволення вимог працівників системи освіти щодо змісту та якості програм перепідготовки та підвищення кваліфікації, поширення практики започаткування спільних проєктів у системі надання освітніх послуг, сприяння підвищенню рівня конкурентоспроможності освіти України та розвитку українського суспільства, захист соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних інтересів учасників. Така кластерна взаємодія регіональних і центральних закладів ППО в єдиному освітньому просторі вже розпочата, і вважаємо, що вона сприятиме успішному проведенню освітньої реформи в Україні.

Отже, система ППО виступає могутнім **чинником поглиблення професійного досвіду, взаємозбагачення фахівців новими перспективними знаннями, нескінченного творчого пошуку, забезпечує перехід від репродуктивного засвоєння інформації до формування професійно значущих компетентностей, використання знань на ціннісних засадах.**

Підготовка майбутнього педагога в системі університетської освіти є короткотривалим періодом його фахового становлення, набуття базових і

фахових компетентностей. Після закінчення ВНЗ актуалізується професійний простір випускника, він включається у сферу професійних відносин, опановує нові соціально значущі ролі і функції в умовах реформування освіти, долає суперечності між індивідуальним рівнем професійної компетентності, здобутими знаннями, уміннями, навичками та багатовекторними завданнями професійно-педагогічної діяльності, збагачує досвід новим професійно значущим змістом. Цей неперервний багаторівневий циклічний особистісно-осмислений процес становлення, удосконалення саморозвивальної особистості та розвитку професійно значущих компетентностей, формування педагогічного професіоналізму триває понад 30–40 років. І забезпечує та супроводжує неперервний професійний розвиток педагога система післядипломної освіти.

Професійний розвиток, або акмепрофесіогенез педагогічних, науково-педагогічних працівників та управлінських кадрів освіти у відкритому суспільстві розглядаємо як цілеспрямований, пролонгований і поетапний процес фахового становлення, саморозвитку компетентного фахівця, професіонала, особистості, яка характеризується неперервністю, системністю, динамізмом, циклічністю і синергізмом та передбачає інноваційний науково-методичний супровід з урахуванням освітніх потреб, мотивації і потреб педагогів тощо. В основу акмепрофесіогенезу педагогічних працівників покладено перетворення чотирьох аспектів в їх цілісності і взаємозумовленості, зокрема *біологічного*, пов'язаного з розвитком індивідуальних якостей фахівця; *психічного* – з його особистістю; *духовного* – із творчою індивідуальністю, ціннісно-смысловим простором, який формується протягом усіх періодів професійного розвитку й через певні відповідні соціокультурні інституції на основі інтеріоризації загальнолюдських і національних морально-етичних орієнтирів транслюється усім суб'єктам професійно-педагогічної взаємодії; *професійного* – із

неперервним професійним саморозвитком і самовдосконаленням упродовж усього життя.

Періоди або фази професійного розвитку педагогічних, науково-педагогічних працівників та управлінських кадрів освіти утворюють цілісний **андрагогічний цикл** курсової підготовки і міжкурсового періоду в органічній єдності та взаємозалежності. Кожен період тією чи іншою мірою характеризує ступінь самореалізації фахівця в професійному соціумі, рівень оволодіння ним професійними знаннями, уміннями, ціннісним досвідом тощо.

В умовах епохальних освітніх змін (реформування освіти, перехід на 12-річну систему навчання) підготовка сучасного педагогічного працівника відкритого суспільства передбачає **оновлення принципів і методів професійного розвитку, переорієнтацію з процесу на результат, трансформацію особистості, її поведінки й ціннісних настанов**. Отже, основним орієнтиром післядипломної освіти стає формування творчої особистості, акмепрофесіонала, здатного забезпечити професійно вартісний результат у розвиток професійної спільноти.

Для професійного розвитку фахівців як атрибутивної характеристики соціально-економічних трансформацій освіти дорослих у контексті економіки знань слід забезпечити зміст і технології підвищення кваліфікації та міжкурсового періоду сучасними концепціями та методиками на засадах андрагогічного, компетентнісного, акмеологічного, людиноцентрованого та інших підходів, модернізувати підготовку в освітніх моделях курсів підвищення кваліфікації та міжкурсового періоду як цілісного андрагогічного циклу тощо.

Створення ефективної системи неперервного професійного розвитку науково-педагогічних і педагогічних працівників та керівних кадрів освіти на засадах неперервності, випереджувальності, гнучкості і мобільності, інтеграції національних надбань світового значення й усталених європейських традицій

зумовлює необхідність використання у практиці ППО таких **андрагогічних моделей**:

- **компетентнісна модель** спрямована не на процес, а на результат професійного розвитку фахівців на курсах підвищення кваліфікації та в міжкурсовий період, що виражений у профілях базових компетентностей, потрібних для якісного й компетентного виконання професійних обов'язків і функцій, які піддаються вимірюванню та слугують показником досягнутого рівня професіоналізму діяльності й особистості;

- **акмеологічна модель професійного розвитку** націлює педагога на максимальну творчу самореалізацію в процесі пошуково-перетворювальної професійно-педагогічної діяльності, прагнення підняти себе до рівня акме-вершинних професійних еталонів у соціальній, професійній та особистісній сферах, на формування сталої акмеологічної професійної позиції, акмеологічної культури, отримання найвищого професійно значущого результату;

- **диференційована модель** забезпечує впровадження в систему підвищення кваліфікації багатоваріантних, різнорівневих, диверсифікованих за профілем освітньо-професійних програм, форм і технологій професійного розвитку як цілісного андрагогічного циклу відповідно до соціально-педагогічних запитів та особистісно-професійних потреб фахівців, що забезпечують їм свободу вибору параметрів, місця, термінів, змісту навчання за індивідуальною освітньою траєкторією, зокрема варіативних навчальних модулів (спецкурсів), а також різноаспектність напрямів науково-методичного супроводу, вибір наукових консультантів, тьюторів, коучів, модераторів тощо;

- **кластерна модель** допомагає розширити й посилити науково-методичне партнерство з актуальних питань професійного розвитку фахівців відповідно до соціально-економічних трансформацій, залучити в простір післядипломної освіти потенційних партнерів наукової, методичної, практичної сфери, що, у свою чергу, передбачає обмін між установами-

патрнерами перспективним досвідом, фіндрайзинг освітніх педагогічних ініціатив та інновацій, реалізацію спільних освітніх і наукових проєктів, взаємозалучення наукових експертів, консультантів і коучів із відповідної проблематики, активізацію наукових дискусій і рефлексії, взаємозбагачення й поширення кращих практик та ін.;

- **пролонгована модель** урахує потребу педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівних кадрів освіти у навчанні впродовж життя через формальну, неформальну та інформальну освіту;

- **накопичувальна модель**, що ґрунтується на засадах ЄКТС, передбачає розроблення й реалізацію освітньо-професійних програм підвищення кваліфікації на основі поєднання модульних технологій навчання і залікових кредитів, накопичення і врахування під час атестаційних процедур розвинутих на всіх етапах міжкурсового періоду компетентностей, професійних досягнень із високим рівнем самостійності, індивідуалізації і варіативності освітніх траєкторій. Зміст освітньо-професійних програм підвищення кваліфікації орієнтований на реалізацію принципів і моделей відкритої освіти, інтегруючи основні методологічні підходи до освіти дорослих, зокрема андрагогічний, компетентнісний, акмеологічний, людиноцентрований, коучинговий, герменевтичний, системний тощо. Результативність і якість підвищення кваліфікації може бути презентована у формі професійної акмеограми чи акмеокарти, проєкту професійного розвитку, технологічного портфолію, папки успіху, узагальненого майстерного педагогічного досвіду тощо;

- **особистісно орієнтована або людиноцентрована модель** передбачає екзистенціальність, гуманістичність, людиноцентрованість побудови освітнього процесу з урахуванням цілісності природи кожного педагогічного працівника, його інтелектуальних можливостей, суб'єктного досвіду, професійних запитів і потреб тощо. У сучасних умовах мета професійного розвитку стала усвідомлюватися не як підготовка фахівця, а як *плекання, вирощування майстра, акмепрофесіонала, людини у всій повноті її*

особистісного духовного багатства й індивідуальної своєрідності, компетентності у сфері людинознавства й культури спілкування, із розвиненим комунікативним ядром.

Модернізація системи професійного розвитку педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівних кадрів освіти відбувається завдяки розробленню й впровадженню *актуальних варіативних освітніх моделей курсів підвищення кваліфікації і міжкурсового періоду як цілісного анрагогічного циклу* відповідно до сучасних викликів інтернаціоналізації наукової й освітньої діяльності, технологічності у сфері освіти і науки.

За даними «Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (2016), що підготовлена науковцями і практиками НАПН України до 25 річниці незалежності, щороку понад 123 тис. педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників закладів освіти здійснюють підвищення кваліфікації в закладах ППО, системою методичної роботи в міжкурсовий період охоплено близько 400 тис. працівників галузі; лише впродовж 2000–2015 рр. інноваційними формами навчання були охоплені практично всі педагогічні й управлінські кадри системи загальної середньої освіти України (близько 500 тис. осіб)⁷.

Курси підвищення кваліфікації є важливим системотвірним складником неперервної освіти, своєрідним стартовим майданчиком на шляху професійного розвитку науково-педагогічних і педагогічних працівників та керівних кадрів освіти, оновлення здобутих професійно значущих знань, набуття необхідних компетентностей, активізації творчо-дослідницької діяльності, тобто всебічного задоволення освітніх запитів і потреб.

⁷ Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 448 с. – Бібліогр.: с. 21.

Ефективна організація курсової підготовки, наповнення новим змістом і формами, результативність використовуваних методик і технологій є викликом часу і визначальним показником діяльності закладів ППО.

Основними формами навчання на курсах підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівних кадрів освіти є очна, заочна, дистанційна, очно-дистанційна, заочна (дистанційна), індивідуальна та стажування. Слухачі мають право вибору форм та планів-графіків навчання.

Серед сучасних форм підвищення кваліфікації, затребуваних замовниками освітніх послуг, можна виділити такі: **курси підвищення кваліфікації за фахом** (ураховують вимоги до професійного розвитку та професійної діяльності спеціалістів певного фаху, сприяють кращій адаптації в певних професійних спільнотах та ін.); **інтегровані курси підвищення кваліфікації** (забезпечують поєднання підготовки за спорідненими галузями знань, спеціальностями, напрямками професійно-педагогічної діяльності та ін.); **модульні курси підвищення кваліфікації** (надають можливість слухачам обрати додаткові модулі (варіативні навчальні модулі), що сприяє економії часу та коштів і водночас підвищує конкурентоздатність фахівців на ринку праці); **спеціалізовані курси підвищення кваліфікації** (забезпечують поглиблення спеціалізації фахівця за певним напрямом професійної діяльності, набуття вузькопрофесійних знань, умінь, навичок); **авторські курси підвищення кваліфікації** (уможливлюють опанування слухачами інноваційного доробку, нового змісту, технологій професійної діяльності педагога-майстра (або авторської школи), який досяг значних результатів за певним напрямом і може транслювати досвід іншим фахівцям); **тематичні курси** (передбачають поглиблене вивчення актуальної для професійної діяльності чи певної освітньої галузі теми, проблеми, спрямовують як на оволодіння новітнім змістом, так і на набуття умінь, навичок, методів, способів діяльності); **курси підвищення кваліфікації «Організація, яка**

навчається» (передбачає розроблення освітньо-професійної програми на запит окремого закладу, установи чи організації за конкретною проблемою); **виїзні курси** (задовольняють освітні запити й професійні потреби слухачів за місцем їхньої роботи, у разі необхідності – без відриву від виробництва) тощо.

Забезпечити інформаційно-комунікаційну підтримку неперервного професійного розвитку фахівців допомагає створення **єдиної інформаційно-технологічної інфраструктури системи ППО**, включаючи освітянську телекомунікаційну мережу, платформи з обміну знань, освітні сайти, навчальні освітні портали, інформаційні бази даних, електронні каталоги, персональні веб-ресурси тощо, сприяючи тим самим формуванню і вдосконаленню медіа-грамотності й медіа-компетентності.

У 2016 році з початком діяльності Українського відкритого університету післядипломної освіти (УВУПО) створено **Єдине інформаційне середовище Консорціуму закладів ППО**, яке покликане допомагати педагогічним, науково-педагогічним працівникам та керівним кадрам освіти оволодіти необхідними знаннями, цінностями, навичками та дає можливість висвітлювати результати й здобутки науково-педагогічної діяльності в умовах єдиного інформаційного середовища. У рамках електронного депозитарію ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України разом із партнерами УВУПО **створюється віртуальний банк видів освітніх послуг**, зокрема, сучасних моделей, андрагогічних технологій професійного розвитку фахівців у системі освіти дорослих, інноваційних напрямів науково-методичного супроводу в їх різноманітності й варіативності, адресній спрямованості (зокрема, сервісний, дорадницький, експертний, модерацийний, акмеологічний, коучинговий, фасилітаційний, коригувально-рефлексійний напрями тощо). У перспективі – створення і розвиток міжнародних мереж, утворених на базі транснаціональних консорціумів, що об'єднують педагогічні навчальні заклади і заклади ППО, Центри досконалості, факультети, кафедри, дослідницькі колективи, аналітичні центри та ін.

Система післядипломної освіти активно враховує й те, що дорослі учні вже мають стійку навчальну мотивацію, соціальний і професійний досвід, певний кваліфікаційний рівень, коло розвинутих компетентностей. Тому в системі підвищення кваліфікації переглянуто традиційний арсенал засобів і технологій навчання дорослих. Перевага надається компетентній активності педагога, його самостійності і творчості.

На курсовому етапі професійного розвитку педагогічних, науково-педагогічних працівників та керівних кадрів освіти переважають практикозорієнтовані заняття, що ґрунтуються на активних, проектних, інформаційно-комунікаційних технологіях, зокрема інтерактивні, адаптивні, акмеологічні практикуми, тренінги, практичні та семінарські заняття, вебінари, круглі столи, тематичні дискусії, науково-практичні конференції, конференції з обміну досвідом тощо. Активні технології під час навчання дорослих є *довгостроковими інвестиціями у розвиток людського капіталу, чинником підвищення якості й ефективності системи післядипломної освіти, підвищення попиту на освітні послуги, зміни мотиваційної готовності до навчання впродовж життя.*

На *дистанційному етапі підвищення кваліфікації* основними видами навчальних занять, сучасних за змістом і зручних за часом, є такі: дистанційна лекція в синхронному (on-line) й асинхронному (off-line) режимах, відеолекція, мультимедіалекція, вебінар, дистанційне консультування, відеоконференція за допомогою сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, чат-заняття, форум тощо.

Найбільше можливостей для перенесення знань у практичну площину, застосування набутих під час курсової підготовки вмінь і навичок, вироблення авторських теорій та індивідуального творчого стилю професійно-педагогічної діяльності, повнішої самореалізації фахівців надає **міжкурсовий період**. Спланована система міжкурсівих заходів уможливує стимулювання цілеспрямованого професійного розвитку, підготовку компетентного педагога

з інноваційним мисленням, інноваційною культурою, яскравої творчої індивідуальності, здатної до нестандартних рішень, готової до роботи в сучасних соціокультурних умовах. Підвищити методичну й методологічну компетентність педагогічних працівників допомагає їхнє залучення до різних форм навчання, активна участь у науково-методичних заходах, зокрема постійних семінарах, фестивалях, панорамах, творчих дискусіях, професійних зустрічах, методичних турнірах, методичних діалогах, психолого-педагогічних брейнстормінгах та інших активних формах розвитку професіоналізму.

Щорічно розробляється нове науково-методичне забезпечення професійного розвитку педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівних кадрів, зокрема інтерактивні навчально-методичні комплекси, навчальні плани, програми, опорні конспекти, посібники і підручники, зокрема на електронних носіях. Так, лише за період з 2005 по 2015 рр. науково-педагогічними та методичними працівниками системи ППО підготовлено та видано 1512 навчальних і навчально-методичних посібників для системи підвищення кваліфікації.

Висновки. Фундатор андрагогіки Малкол Ноулз чітко сформулював завдання, які стоять перед системою неперервної освіти у відкритому суспільстві: «Головним сьогоднішнім завданням стало виробництво компетентних людей – таких людей, які були б здатні застосувати свої знання в умовах, що змінюються, і...чия основна компетенція полягає в умінні включатися в постійне самонавчання впродовж усього життя». Післядипломна педагогічна освіта, як складник системи неперервної освіти, спрямована на формування еліти відкритого суспільства, тобто високоерудованих і конкурентоспроможних фахівців, які здатні забезпечувати випереджувальність розвитку країни, активно зреалізовувати освітні проекти національного масштабу, витримувати конкуренцію на європейському і світовому ринку освітніх послуг, налаштовані на сприйняття цивілізаційних змін як суспільної

норми. Ефективність цього процесу залежить від узгодження таких важливих складників: змісту освіти, організації освітнього процесу, наявності інноваційного науково-методичного супроводу і науково-методичного забезпечення й відповідності цих компонентів соціокультурним та освітнім викликам.

Література

1. Відкрита освіта: колективний розвиток освіти через відкриті технології, відкритий контент і відкрите знання / за ред. Тору Ійосі, М. С. Віджая Кумара / перек. з англ. А. Іщенко, О. Насика. – К.: Наука, 2009. – 256 с.

2. Гор Альберт. Неудобная правда. Кризис глобального потепления / Альберт Гор. – Амфора, 2008. – 191 с.

3. Кириченко М. О. Демократизація управління освітою як чинник зростання ролі правової компетентності керівників навчальних закладів / М. О. Кириченко // Вісник післядипломної освіти. – 2016. – Вип. 16. – С. 67–72. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2016_16_10.

4. Кириченко М. О. Стратегічна траєкторія системної модернізації освіти в контексті підвищення її якості / М. О. Кириченко, Г. А. Дмитренко // ScienceRise. Педагогічна освіта. – 2016. – № 4(5). – С. 35–43. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/texs_2016_4\(5\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/texs_2016_4(5)_8).

5. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [електронний ресурс]. – К., 36с. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016>.

6. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. – К.: Педагогічна думка, 2016. – 448 с. – Бібліогр.: с. 21.

7. Олійник В. В. Післядипломна освіта та безперервний професійний розвиток педагога в умовах реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки / В. В. Олійник // Науково-методичне забезпечення діяльності освітніх округів в умовах реформування освітньої галузі: темат. зб. пр. / за заг. ред. В. В. Олійника. – Рівне : ПП Лапсюк, 2012. – С. 3–13.

8. Олійник В. Процес трансформації моделі lifelong learning в Україні / В. Олійник // Освіта для сучасності = Edukacja dla wspolczesnosci: зб. наук. пр.: у 2 т.– К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – Т. 2. – С. 215–224.

9. Олійник В. В. Тенденції розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах трансформації суспільства / В. В. Олійник // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 1. – С. 56–66.

10. Олійник В. Чи потрібен післядипломній педагогічній освіті відкритий університет європейського типу / В. Олійник, В. Гравіт // Післядипломна освіта в Україні. – 2015. – № 1(36). – С. 3–10.

11. Bornstein David. Open education for a global economy [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://opinionator.blogs.nytimes.com/2012/07/11/open-education-for-a-global-economy>.

12. Dixon N. M. Common Knowledge: How Companies Thrive By Sharing What They Know / N.M. Dixon. – Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press, 2000. – 124 p.

13. Gutek I. Gerald. Philosophical and ideological perspectives on education / Gerald I. Gutek. – Published by person education, Inc, publishing as Allyn & Bacon, 2003. – 348 p.

14. Open Education 2030. A joint space for developing visions on the future of Open Education in Europe [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.ec.europa.eu/openeducation2030/>.